

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' דברים שנת והבעל הטורים על אלה הדברים לפ"ק גליון קנ"ו

מדור הנעשה ונשמע

אנחנו עומדים פחות מחודשיים לפני ראש השנה, וחיל ורעדה יאחזון, לא יודעים מה יולד יום, כאשר ענין התפילות בבתי מדרשים עדיין נשאר אצלנו לוט בערפל, האם נזכה להתפלל בראש השנה הבעל"ט יחד שבטי ישראל ברב עם הדרת מלך כל חסידות וחסידות עם מנהיגם, ואשא את משלי ואומר, **שפת לא ידעתי אשמע, בגימטריא תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, וגם אשמע במילוי כזה אל"ף שי"ן מ"ם עי"ן בגימטריא תרועה, וזה שפת, בשנת שפ"ת, לא ידעתי אשמע, אנחנו לא יודעים עדיין באיזה פנים ובאיזה אופן נשמע את התקיעות ואת התפלות בראש השנה הבעל"ט, שהבורא עולם ירחם עלינו ויבטל את הגזירה ואת המגיפה, וא"ל ש"די יתן לכם רחמים, והבט נא ימין וראה כי ר"ת של א"ל ש"די יתן לכם אותם ר"ת של ש"פת ל"א ידעתי אשמע.**

השבוע (יום ד') בתפלת שחרית של ראש חודש, אחר תפלת הלל, הסתובב כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א אל הקהל ואמר, שבאמצע הלל כשהגיע לפסוק מקימי מעפר דל מאשפת ירים אביון (תהלים קיג:ז), עלה ברעיונו, הרי מיום היתה יהודה לגוי, לא היתה מצב כזה, אף פעם לא הי' דור עני ואביון כמו דורנו עם המצב הנוכחי, והנה **מאשפת, ר"ת מנחם אב תש"פ, שהקב"ה ירים את הדור עני ואביון במנחם אב תש"פ, כי בא מועד, והגיע זמן גאלתנו.**

וחשבתי להוסיף לדבריו הק' כיהודה ועוד לקרא, דלכאורה קשה למה כתיב אביון בלשון יחיד, אבל מאשפות כתיב בלשון רבים, שכאשר יתקיים דברי החוזה, רעה התרעעה הארץ פור התפוררה ארץ מוט התמוטטה ארץ (ישעיה כד:יט), ומניינים יהיו מפוזרים זעיר שם וזעיר שם, והרי אמר הכתוב, בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים יד:א), ודרשו רז"ל, לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות (יבמות יד.), ולכן הבטיח לנו הכתוב, **מאשפת, ר"ת מנחם אב תש"פ כנ"ל, לשון רבים, ירים אביון לשון יחיד, שיתייחדו יחד וכולם יתפללו יחד ברב עם הדרת מלך.**

אבל כ"ז מותנה בתנאי שיש לנו אמונה שלימה, וכמו שמצינו בילקוט שמעוני, וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה, שנאמר (הושע ב:כב) וארשתיך לי באמונה (ילקוט שמעוני פ' בשלח רמז ר"מ עה"פ ויאמינו בה', וילקו"ש הושע רמז תקי"ט), ואכן כך גם מצינו בזוהר הקדוש, (שמואל א' ב:ח) מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון, הא פתחא דמהימנותא (זוהר ח"ג יט:), ושמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר בעל שפע חיים מצאנז זי"ע, שהרב הקדוש רבי נחמן מברסלב זי"ע אמר, שלפני ביאת המשיח יהי' כ"כ קשה להתחזק באמונה כמו לטפס על קיר חלק, ואם תחשוב שאני מדבר על מדרגות באמונה, לא, אני מתכוון לאמונה פשוטה, ולמה אני אומר לכם את זאת, כדי שבאותו זמן תשמעו שפעם הי' יהודי בעיר ברסלב ושמנו נחמן, והוא חזה בחזונו מראש שכך יהיה, וממילא תהיה לכם חיזוק מזה.

חתני כבני, הרב הגאון רבי יחזקאל כהנא שליט"א מגדולי תלמידי חכמים שבעיר ביתר עילית האיר את עיני וגילה לי רמז גלוי בתורתנו הקדושה, הרי רואים היום, איך שבכל העולם יש רק בלבול, בלגן, מהומה, כאוס, ואנרכיה, והעולם כמעט חזר לתוהו ובוהו, אנדרלמוסיה ירדה לעולם והרג טובים ורעים, אנחנו נמצאים בדור יתמי דיתמי, אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ואין אתנו יודע עד מה, צרור הכסף לקח בידו

ליום הכסא יבא ביתו (משלי ז:כ), ולא נשאר מאומה, כל העולם כולו מסופו ועד סופו אובד עצות, ואין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים.

ומצינו בפרק קמא דמסכת קידושין, לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות של ספר תורה, דרש דרש חציין של תיבות, והתגלח של פסוקים, יכרסמנה חזיר מיער - עי"ן דיער חציין של תהלים, והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים, בעי רב יוסף, וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא, א"ל ניתי ספר תורה ואימנינהו, מי לא אמר רבה בר בר חנה לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום, א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות, אגן לא בקיאינן, בעי רב יוסף, והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא, א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנויה, בפסוקי נמי לא בקיאינן, דכי אתא רב אחא בר אדא אמר, במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי, ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן, תנו רבנן, חמשת אלפים ושמונה מאות ושמנים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ספר תורה, יתר עליו תהלים שמונה, חסר ממנו דברי הימים שמונה (קידושין ל).

אבל בילקוט שמעוני כתוב, וחשבון פסוקים של תורה חמשת אלפים ותתמ"ב וכו' (ילקוט שמעוני דברים רמז תתנ"ה ד"ה ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך וגו'), ובאמת לפי חשבון הנמסר בבל החומשין עולה פסוקי התורה לחמשת אלפים תתמ"ה, וצ"ל דלפי הילקוט שמעוני הנ"ל שיש חמשת אלפים ותתמ"ב פסוקים, ואם נחשוב גם אשר במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי, ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן, א"כ הגענו לחשבון חמשת אלפים ותתמ"ד פסוקים בתורה, עכ"פ בחומשים שלנו יש חמשת אלפים תתמ"ה פסוקים, ואם נלך לבסוף התורה הקדושה, היינו לפסוק חמשת אלפים תתמ"ה, ונחזור אחורה ס"ה פסוקים, נגיע אל הפסוק בפרשת האזינו, כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה (דברים לב:כח), שהוא למעשה פסוק מספר חמשת אלפים תש"פ, השנה הנוכחי, והוספתי גם אני הקטן לדבריו, דהנה כי גוי אבד עצות המה ואין בהם, וכאשר תיבת ואין בלי וא"ו, דהיינו **כי גוי אבד עצות המה אין בהם**, בגימטריא **תש"פ**, שנזכה עוד השנה לתכלה שנה וקללותיה תחלה שנה וברכותיה בקיבוץ גליות לארצנו הקדושה ארץ זבת חלב ודבש, וסימנך **ארץ זבת חלב ודבש**, בגימטריא **מאשפת**, במילוי כזה **מ"ם אל"ף שי"ן פ"ה תי"ו**, מקימי מעפר דל מאשפת ירים אביון, בגאולת עולם בב"א.

מדור הכרוז

הספרים לא התירו שיכתבו אלף יונית, ומה טעמו של רבן גמליאל שאומר מותר לכתוב ספר תורה יונית, כך לימדונו רבותינו, אמר רב קפרא, לכתוב (בראשית ט:כז) יפת אלקים ליפת וישכון צאהלי שם, שיהיו דבריו של שם נאמרין בלשונותיו של יפת, לכך התירו שיכתבו בלשון יונית (דברים רבה פ"א א').

ושם צפ' נה, יפת אלקים ליפת וישכון צאהלי שם ויהי כנען עבד למו (בראשית ט:כז), מתרגם בתרגום יונתן, שפר ה' תחומיה ליפת, ויתגייכון בנוי, וישרון במדרש דשם, ויהי כנען עבד למו (תרגום יונתן).

ודרשו רז"ל במסכת סנהדרין, ועבר זים לרה והכה זים גלים (זכריה י:יא), אמר רבי יוחנן, זה פסלו של מיכה (סנהדרין קג:).

ובצעל הטורים, אלה הדברים, דברים הדברים אלה הדברים, רמז ג' פעמים נאמרו צסיני ונשנו צאהל מועד ונשלו בלשון בערבות מואב וכו' (בעל הטורים).

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחלרת ודי זהב (דברים א:א).

ופירש"י ז"ל, במדבר, לא במדבר היו, אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו מי יתן מותנו וגו', בערבה, בשביל הערבה שחטאו בצעל פעור בשטים בערבות מואב, מול סוף, על מה שהמרו זים סוף צבואס לים סוף, שאמרו המצלי אין קברים במלכים, וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר וימרו על ים זים סוף, כדליתא בערכין (רש"י), וזל"ה ודי זהב, הוכיחו על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וכסף הרביתי להם זהב עשו לצעל (רש"י).

ובמדרש רבה, אלה הדברים, הלכה אדם מישראל מהו שיהא מותר לו לכתוב ספר תורה בכל לשון וכו', כך שנו חכמים, אין בין ספרים לתפילין ומזוזות, אלא שהספרים נכתבים בכל לשון, רבן גמליאל אומר, אף

ונל"פ בעזהשי"ת עפ"י מה דכתיב בריש פרשת
זהר, וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (ויקרא כה:א),
ופירש"י ז"ל, בהר סיני, מה ענין שמיטה אלל הר סיני,
והלל כל המלות נאמרו מסיני, אלל מה שמיטה נאמרו
כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו
כללותיה ודקדוקיה מסיני, כך שנויה בתורת כהנים, ונ"ל
שכך פירושה, לפי שלל מלינו שמיטת קרקעות שנסנית
בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה
כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן, על כל דבור
שנדבר למשה, שמיסיני היו כולם כללותיה ודקדוקיה,
וחזרו ונסנו בערבות מואב (רש"י).

ומקורו טהור בריש מסכת חגיגה בפלוגתת ר'
ישמעאל ור' עקיבא, דתניא רבי ישמעאל אומר, כללות
נאמרו בסיני, ופרטות באהל מועד, ורבי עקיבא אומר,
כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונסנו באהל מועד, ונסתלשו
בערבות מואב (חגיגה ו-ו,; סוטה לז:).

ובפרק הניזקין, בעל מיניה אביי מרבה, מהו
לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה, תיבעי למאן לאמר
תורה מגילה מגילה ניתנה, תיבעי למאן לאמר תורה
חתומה ניתנה וכו', אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה, תורה
מגילה מגילה ניתנה, שנאמר אז אמרתי הנה באתי
במגילת ספר כתוב עלי, רבי שמעון בן לקיש אומר תורה
חתומה ניתנה, שנאמר לקוח את ספר התורה הזאת (גיטין
ס.ט), ופירש"י מגילה מגילה ניתנה, כשנאמרה פרשה
למשה, היה כותבה, ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל
הפרשיות, חיברן בגידין ותפרן, ובד"ה חתומה ניתנה, לא
נכתבה כלל עד לאחר ארבעים שנה, וידוע מש"כ הגה"ק
ר' יוסף ענגיל זי"ע בבית האור זלה"ק, דע דאם נאמר
דהאבות ילאו מכלל בן נח, י"ל דהיתה התחלת נתינת
התורה מאברהם, אלל ללאברהם ניהו מילה לבד, וליעקב
עוד גיד הנשה, ובמלכים פסח, ובמרה עוד מלות, ובסיני
היה הגמר, וי"ל דזה תלוי בפלוגתא דרבי יוחנן ורבי
שמעון בן לקיש בגיטין, אי תורה חתומה ניתנה או מגילה
מגילה ניתנה, לרבי יוחנן דס"ל שם דמגילה מגילה
ניתנה י"ל כן, משא"כ לרבי שמעון בן לקיש דחתומה
ניתנה, וטעמו נראה דס"ל דאין ראוי לתורה לפי מדריגת
אחדותה שתינתן בזה אחר זה (עיין קונטרס שב דנחמתא
אות ה'), על כן ההכרח לומר לכל התורה ניתנה בסיני,
ומלות למקודם נתחדשו וכמוכן (בית האוצר כלל א' אות
ד').

ויואל לנו מזה, כי למ"ד מגילה מגילה ניתנה,
היינו כל פעם שהיתה ליוו מאת השי"ת נכתבה ונתוסף

עוד פרשה, וליוו התורה הקדושה כבר התחיל צמאות
שקיימו בהן האבות הקדושים, ולמ"ד חתומה ניתנה, היינו
שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ואנן מקיימין את
התורה לא מפני קבלת האבות, אלל כיון שנתנה מסיני,
ולפי"ז י"ל עוד, דאי אמרינן חתומה נתנה, שהכל נכתב
לבסוף, יכול להיות מה שנכתב קודם נאמר מאוחר ואין
סדר למקרא, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ומשה רבינו
ע"ה סדרן לא לפי המאורע והליווי, אלל בכוונה מיוחדת,
ולכך יכולין לדרוש סמוכין (עיין ערבי נחל פ' בהעלותך),
משא"כ אי אמרינן מגילה מגילה נתנה, וכל פעם שהיתה
ליוו מאת השי"ת נכתבה ונתוסף עוד פרשה, הרי נכתבו
לפי הסדר, א"כ יש מוקדם ומאוחר בתורה, ולפי"ז אין
לדרוש סמוכין, דהרי כך נאמרו לפי סדר הליווי.

וכעין זה איתא בספ"ק בנין דוד פ' נח זלה"ק,
והנה טעם פלוגתתן אי דרשינן סמוכין או לא, מבואר
בהגהות מוהר"ץ (יבמות ס.) אי תורה מגילה מגילה נתנה
או חתומה נתנה, דאי מגילה מגילה נתנה – לא נאמרה
בפעם אחד, רק במשך ארבעים שנה, פעם שנה זו, ופעם
בשנה אחרת, ואיך שייך למדרש סמוכין, כיון שלל באו
המלות בפעם אחד ומשא"כ משנה תורה ס"ל לכ"ע
דדרשינן סמוכין כיון שבא הדיבור בפעם אחד ממשה
רבינו לישראל, אבל למאן דס"ל דחתומה נתנה, שפיר
דרשינן סמוכין, דנתנה בפעם אחד ע"ש ודפח"ח (בנין דוד
פ' נח אות כ"ו).

ועוד איתא בספר בנין דוד פ' נח זלה"ק בא"ד,
ונודע דברי השל"ק והמפרשים ז"ל דכתוב תשב אנוש עד
דכ"א ר"ת **דס** כפירה אלת איש, דאי אמרינן עד ועד
בכלל מועיל תשובה גם בעבירות אלו, אבל אי אמרינן
ולא עד בכלל אינו מועיל תשובה על עבירות אלו עכ"ד,
וכבר כתבו המפרשים דלמאן לאמר דתשובה קודמה
לבריאת עולם גדול כחה ומועיל תשובה גם על עבירות
הנ"ל, והנה במדרש (בראשית רבה א,ד) מנה ששה דברים
שקודמו לבריאת העולם ורבי אהבה בר זעירא אומר אף
התשובה שנאמר בטרם הרים יולדו – מאותה שעה – תשב
אנוש עד דכא עיי"ש, וכתב ביפה תואר דפליגי אי דרשינן
סמוכין, דמאן לאמר הראשון לא דרוש סמוכין ותשב אנוש
עד דכ"א אינו לבוק עם בטרם הרים יולדו, ור' אהבה בר
זעירא ס"ל דדרשינן סמוכין, וכתוב בטרם הרים יולדו וכו'
תשב אנוש עד דכא, שמע מינה דתשובה קודמה לבריאת
העולם עכ"ד (בנין דוד פ' נח אות כ"ז).

ועוד שלקיה איתא בספר בנין דוד והיא צפ' לך
זלה"ק בא"ד, ונ"ל בהקדם המדרש עה"פ ויטע אשל,

פרדס תיקון להם כל מאן דאתי, א"ל שאל תאנין ענבין ורמון, וז"ב מה הי' ענין הפרדס הזה, וגם למה מזכיר אותם כסדר הזה ולא כסדר הקרא מתחילה גפן ואח"כ תאנה וכו', וראיתי בספר שתי ידות מקדמון א' ז"ל לפרש, דכל מגמתו של אברהם אבינו ע"ה הי' להכניס גרים תחת כנפי השכינה, באומרו להם שיהי' חביבים לפני הקב"ה יותר מישראל, כדליתא במדרש נשא, ה' אוהב לדיקים אלו הגרים שחביבים לפני הקב"ה יותר מישראל, א"כ יקשה למה הקדימה התורה אפילו עבדו ואמתו של ישראל לפני הגרים, ולהסיר תלונה הזאת תיקון להם ארע"ה פרדס, וכל מאן דאתי א"ל שאל תאנין ענבים ורמון, למבואר בצרכות (מא.). דפליגי ר"י ורבנן על הפסוק ארץ גפן תאנה וכו', דסבר ר"י דכל המוקדם עדיף יותר ורחוי לצרך עליו, ורבנן סברי דחביב עדיף יותר ומה דחביב עליו עדיף ליה ומוקדם לצרכה, א"כ לרבנן אין נפקותא במה דמוקדם בקרא אלא במה דחביב יותר אע"ג דמאוחר, א"כ שפיר י"ל אף דגרים כתובים לבסוף, מכל מקום המה חביבים יותר מישראל, ולכן א"ל שאל תאנין ענבים ורמון, אע"ג דבקרא כתוב להיפך גפן תאנה ורמון, מכל מקום אמר להם לבקש מוקדם תאנים ולצרך עליהם, יען כי המה חביבים יותר מענבים, ואין נפקותא במה שהקדימה התורה גפן לתאנים, דאזלינן רק בתר החביב ולא בתר הקודם, לכן גם אתם אם תתגיירו עמכם תהי' חביבים עוד יותר מישראל עכ"ל (בגין דוד פ' לך אות כ"ט).

ומהנ"ל משמע דחביבים גרים לפני הקב"ה, וכך גם שנינו במסכת פסחים, דאמר רבי אלעזר – לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים (פסחים פז:), הרי דחביבים גרים לפני הקב"ה, והם טוב לישראל, אבל במסכת נדה מוכח איפכא, דתנו רבנן הגרים והמשחקין בתינוקות מעכבין את המשוח וכו', דכר' חלבו, דא"ר חלבו – קשין גרים לישראל כספחת (נדה יג:).

ואיתא בספר כסף נבחר פ' לך לך, דהמחלוקת אי מקבלים גרים או לא, תלוי אי מהני תשובה לבן נח או לא, וזלה"ק, דכבר נודע שיש חלוקי דיעות בענין קבלת גרים, דליתא במדרש (ב"ר פרשה א' סימן ד') שלשה דברים קדמו לעולם וקחשיב ישראל, ובגמרא (פסחים נד.) לא קחשיב ישראל, ותירץ זיפה תואר (שם) דגמרא סבר מקבלין גרים, וא"כ איך אפשר שיהיו ישראל במחשבה, דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וא"כ איך יהיו ישראל במחשבה, דלמא יתוספו גרים ויהיו ישראל יותר, והמדרש סבר אין

מקבלין גרים, ונראה דפליגי, דליתא בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"א פ"ד, ח"ב פי"א) אין תשובה מועלת אלא לישראל ולא לבני נח, אכן בפירש"י דפי' (בראשית ו:ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה, ק"ך שנה האריך להם אולי יעשו תשובה, א"כ מוכח תשובה מועיל, א"כ בזה פליגי, למאן דאמר דאין מקבלין גרים סובר דאין תשובה מועיל, משום דאותן חטאים שחטאו בגיותן אין תרופה למכתו, ואידך דסבר תשובה מועיל סובר דמקבלין גרים, דיכול לתקן אשמתו (כסף נבחר פ' לך לך), ושמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מאלנז שליט"א (בשוה"ט ליל א' דסוכות תשס"ו), דבזה תלוי אי מהני תשובה על עון עבודה זרה, דהעכו"ם עבדו עבודת כוכבים ומזלות, ואי מהני תשובה על עבודה זרה, א"כ מהני תשובה לבן נח ומקבלין גרים, ואי לא מהני תשובה על עבודה זרה, אז לא מהני תשובה לבן נח ואין מקבלין גרים.

והאיך שאמר הכתוב, אלה הדברים, וכתב בעל הטורים דברים הדברים אלה הדברים רמז ג' פעמים נאמרו בסיני ונשנו בזהל מועד ונשלשו בערבות מואב, א"כ כלולתיה ופרטתיה כולן נתנה מסיני, והתורה חתומה נתנה, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, וספיר דרשינן סמוכין, וספיר מהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה, ודרשינן בשביל הערבה שחטאו בצעל פעור בצטים בערבות מואב, ומשה רבינו הוכיחם על כך והטיף להם מוסר שיחזרו בתשובה, וקא ממשיך עוד, מול סוף וכו', ודרשינן על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף, דהיינו פסל מיכה, ודי זהב על שעשו העגל בשביל רוב זהב שהיה להם, וכיון דמהני תשובה אפילו על ע"ז, א"כ גרים מעליותא הן, לפיכך שאל המדרש, הלכה אדם מישראל מהו שיהא מותר לו לכתוב ספר תורה בכל לשון וכו', כך שנו חכמים אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון, ואפילו אליבא דרבן גמליאל דס"ל אף הספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית, אבל זיל בתר טעמא, ומאי טעמו של רבן גמליאל שאומר מותר לכתוב ספר תורה יונית, כך לימדנו רבותינו, אמר בר קפרא דכתיב יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם, שיהיו דבריו של שם נאמרין בלשונותיו של יפת, ומתרגם יונתן בן עוזיאל, שפר ה' תחומיה דיפת ויתגיירונו בנוי וישרון במדרשא דשם ויהי כנען עבד להון, הרי דבני יפת התגיירו ולמדו תורה בבית מדרשו של שם, והבן.